

FAKTA

Stiftelsen for naturforskning og kulturminneforskning er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen miljøvernforskning. Stiftelsen har ca. 210 ansatte (1994) og omfatter NINA - Norsk institutt for Naturforskning og NIKU - Norsk institutt for kulturminneforskning. FAKTA-ark gir populariserte sammendrag av publikasjoner fra stiftelsen.

NINA • NIKU

Nr. 4 — 1995

BJØRN-SAUPROSJEKTET I HEDMARK

Bjørn og sau i samme område ved endringer i driftsformen

For å sikre levedyktige bestander av bjørn i norske kjerneområder, bør berørte husdyreiere og forvaltningen i større grad søke løsninger som i tid og rom atskiller sau på beite og bjørn, heter det i NINA·NIKUS sluttrapport for bjørn-sauprosjektet i Hedmark 1990-93. Flytting av sau og driftsomlegging er eksempler på langsiktige tiltak.

SAU som i dag beiter spredt, kan med fordel konsentreres til fellesbeiter, og sauene kan flyttes fra skog- til fjellbeite; bjørnene oppholdt seg nesten utelukkende i skog, viser undersøkelsen. Andre skadeforebyggende tiltak er forskyvning av dagtilsyn med sauene til kveld og natt, tidligere sankning av sau på skogsbeite og driftsomlegging for enkelte bruk.

Gjeting om natten

Gjeting for å hindre bjørneskade bør skje på kveldstid, om natten eller tidlig på morgenen. Bjørnene lå stort sett i ro om dagen. Gjeting på dagtid gjør trolig størst nytte ved å påvise skade som allerede er skjedd.

Ekstraordinært tilsyn betyr mer folk i terrenget og saumfaring av beiteområdet. Dette kan føre til at bjørnen forlater beiteområdet. Effekten er trolig

Stoffet er hentet fra

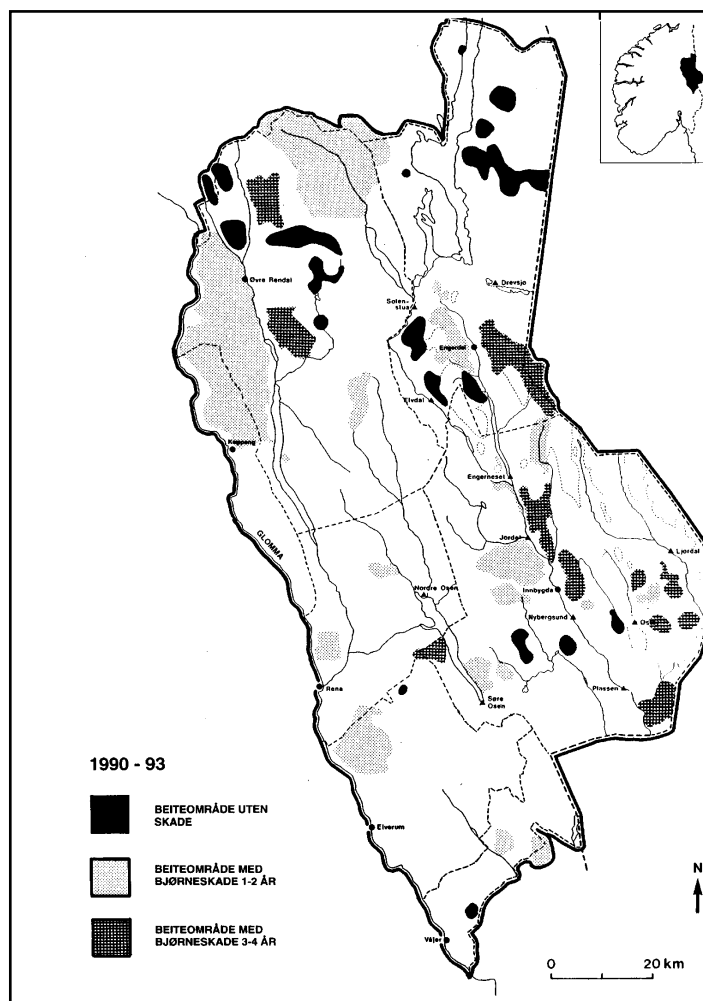
NINA Forskningsrapport 058

Petter Wabakken, Erling Maartmann:

«Sluttrapport for bjørn-sauprosjektet i Hedmark 1990-93».

Beiteområder for sau med eller uten bekreftede bjørneskader 1990-93.

Bare beiteområder som ikke ble endret arealmessig i fireårsperioden er vist.

størst for beiteområdene nær svanskegrensen; der er det mindre risiko for at en skadebjørn skal komme inn i nye beiteområder.

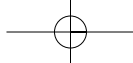
Ikke felling i juni

Det frarådes å gi fellingstillatelse på skadebjørn i juni. Hannbjørnene forflytter seg da raskt over store arealer, og sjansene til å felle dyr er begrenset. Risikoen for å felle feil individ er imid-

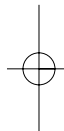
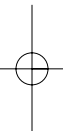
lertid stor ved eventuell felling.

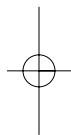
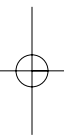
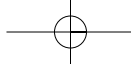
Eventuelle fellingstillatelser bør i størst mulig grad gis til perioden juli—begynnelsen av august. På denne tiden er skadene mer omfattende, og det er bedre muligheter til å lykkes med å felle rett individ, blant annet fordi bjørnene er mer stasjonære.

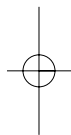
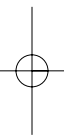
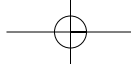
Tidligere sankning av sau på skogsbeite kan også være et effektivt skadeforebyggende tiltak.

FAKTA

Skremming av bjørn effektivt nær grensen

BJØRNER lot seg skremme ved alle skremmeforsøk på dagleie. Skremming som skadeforebyggende tiltak er trolig mest effektivt i beiteområder nær riksgrensen, fordi det er minst sjanse for at skremt bjørn igjen skal dukke opp i nye sauebeiteområ-

der. Sammenlignet med norske forhold er arealene på svensk side tilnærmet sauefrie.

Forutsetter radiomerking

Effektiv skremming eller flytting av bjørn forutsetter oftest at bjørnen på

forhånd er radiomerket; radiomerking av bjørn kan med andre ord gi flere muligheter til skadeforebyggende tiltak.

Ujevn utbredelse av sau

Utbredelsen av sau var ujevn og klumpvis fordelt på atskilte beiteområder mellom Glomma og riksgrensen. Samlet beiteareal i intensivområdet var begrenset til en fjerdedel av områdets totalareal. Radiomerkede bjørner var heller ikke tilfeldig fordelt i undersøkelsesområdet. I beitesesongen fra 1. juni-10. september oppholdt de seg i større grad enn forventet innenfor kartlagte sauebeiteområder. Sammen med registrerte skader tyder dette på at sau kan være en næringsressurs for bjørn gjennom hele beitesesongen. Det skal imidlertid ikke utelukkes at felles arealbruk også kan skyldes habitatkvaliteter i beiteområdene av betydning for begge arter. Selv om sau og bjørn i stor grad utnytter ulik næring, viser studier at bjørnen primært lever av vegetabilsk føde.

Sauetetthet ikke avgjørende

Bjørn som befant seg midt i intensivområdet hadde vandringskapasitet til å nå ethvert sauebeiteområde innen to døgn. Dessuten hadde bjørnene en større tendens til å befinne seg innenfor enn utenfor arealer med sau på beite. Likevel var ikke alle beiteområdene like utsatt for bjørneangrep. Enkelte hadde bjørneskader hvert år, mens andre beiteområder, ofte tett ved, ikke hadde tegn til skader i fireårsperioden. Det ble ikke funnet noen sammenheng mellom sauetetthet og hvilke beiteområder som fikk eller unngikk bjørneskader. Den lokale sauetettheten så med andre ord ut til å være av underordnet betydning.

Vidstrakt arealbruk

Hos de radiomerkede hannbjørnene i prosjektet ble stor arealbruk i særlig grad påvist i første halvdel av sesongen (1. mai-15. juli), dvs. månedene mai og juni. Det samme gjaldt døgnforflytning, som var spesielt markert i mai og juni. Disse to månedene omfatter den viktigste parringstiden

for skandinavisk bjørn.

Stasjonære hanners vidstrakte arealbruk i grensetraktene på denne årstiden kan forklares ved søk etter fåtallige eller stedvis manglende biner i randsonen av en større reproduserende bestand som befinner seg lenger øst i Sverige.

Bjørn fra Sverige

Bjørnebestanden i Sverige har lenge vært i jevn, svak vekst, og hannbjørner fra Sverige har påviselig drept sau også lenger vest enn intensivområdet i Norge.

En mulighet er derfor at veksten i svensk bestand har resultert i flere bjørner (vesentlig yngre hanner) og

økte skader på sau på norsk side av riksgrensen.

Eldre, stasjonære hanner kan ha gjort mindre skade enn yngre innvandrere av samme kjønn. Således ble det i fireårsperioden ikke funnet beviselige skader etter de to eldste stasjonære hannene i prosjektet.

Bjørneskader i tall

I 1990-93 ble totalt 615, 1979 og 2829 søyer og lam henholdsvis bekreftet, erstattet og krevd erstattet som drept av bjørn. For de tre kategoriene av tap utgjorde dette henholdsvis 0,8 prosent, 2,7 prosent og 3,9 prosent av det totale antall sau på beite i intensivområdet.

Andel beiteområder med bekreftede bjørneskader ble fordoblet fra 27 prosent til 57 prosent i løpet av fireårsperioden, og bjørneskader ble bekreftet i 60 prosent av beiteområdene totalt. Av bjørnedrepte sauer med kjent dødsdato, ble 47 prosent drept i august.

Tidsperioder for bekreftede sauer drept av bjørn i intensivområdet 1990-93, fordelt på måneder og år.

